

A FINN NYELV TÖRTÉNETE 2020. április 27.

Téma:
Agricolától a Bibliafordításig (1642)

Agricolától a Bibliafordításig

- ◆ a helyesírás lassacskán fejlődött, szabályozódott
- ◆ még erősebben a délnyugati nyj alapján

Agricola követői:

- ◆ **Paavali Juusten:** messukirja (1575)
- ◆ **Jaakko Finno** (Jaakko Suomalainen): ruokuskirja 1583, 1. virsikirja 1583
- ◆ **Hemminki**, Maskun kirkkoherra: 2. virsikirja 1605, hengellisten laulujen kokoelma 1616
- ◆ **Eerik Eerikinpoika Sorolainen** Postilla, háromezer oldal (1621, 1624)

Jellemzők:

- ◆ loppuheitto
- ◆ sisäheitto: *cartnon haldja*
- ◆ redukált diftonfusok: *naoretin, päeväd, coera*

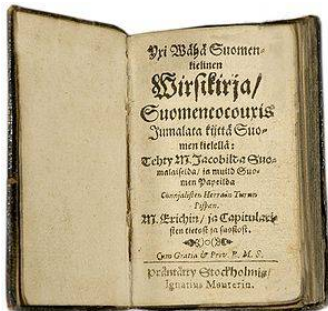
Jaakko Finno

- ◆ Jacobus Petri Finno (kb. 1540–1588)
- ◆ iskolák: Turku, 1563; Wittenberg, 1567; Rostock
- ◆ 1568: a turkui egyházi iskola rektora
- ◆ 1583: **Virsikirja (?)**
  - ◆ az első finn zsolttároskönyv (egészben nem maradt fenn, az egyetlen ismert példányt Uppsalában őrzik)
  - ◆ 101 zsolttár, latinból, németből és svédből fordította, néhány korábbi finn fordítás és hét saját vers
- ◆ 1583: **Yxi wäähä Rucous Kiria**
  - ◆ finn nyelvű imádságoskönyv
  - ◆ kisebb mint Agricola zsolttároskönyve, de jobban használható
- ◆ 1583: **Catechismus Eli Sen Christilisen opin pää cappalet**
  - ◆ csak a 2. kiadás maradt fenn 1615-ből
  - ◆ teljesen saját mű

Hemminki Maskulainen

- ◆ Hemming Henrikinpoika Hollo, Hemmingius Henrici, Maskun Hemminki
- ◆ Kb. 1550–1619
- ◆ Turkuban tanult, valószínűleg külföldön is
- ◆ 1586: pap (kirkkoherra) Masku településen
- ◆ pap, zsolttárszerző, fordító
- ◆ **Yxi Wähä Suomenkielinen Virsikirja**
  - ◆ 1605, de csak az 1639-es kiadás maradt fenn
  - ◆ Jaakko Finno 101 zsolttára + 141 új zsolttár
  - ◆ szabad fordítások svédből, németből, latinból és dánból
  - ◆ 26-ot Hemminki maga írt
- Hatása:
  - ◆ az 1701-es Vanha virsikirja sokat tartalmaz ezekből,
  - ◆ az 1986-os zsolttároskönyvben 17 saját és 28 fordított zsolttára

Yxi Wähä Suomenkielinen Virsikirja

Eerik Eerikinpoika Sorolainen

- ◆ Ericus Erici Sorolainen
- ◆ kb. 1546–1625
- ◆ Turku püspöke: 1583–1625, 1618-ig Viipurié is
- ◆ az 1602-ben alakult bibliafordító bizottság tagja (ez a Biblia soha nem jelent meg)
- ◆ Művei: *Catechismus* (1614)
Postilla (1621, 1625)
Kirkkokäsikirjan suomennos (1614)
- ◆ az első finn postilla, főként papok használatára
- ◆ **postilla** (= fi. kirkkovuoden mukaisten evankeliumiteksten selitysteos ja saarnakirja; m. szentbeszéddek, prédikációk gyűjteménye)
- ◆ nagy hatása volt a finn irodalmi nyelv fejlődésére

Postilla

Az első finn nyelvű Biblia, 1642

Coco Pyhä Raamattu, Suomexi

- ◆ hatása az irodalmi nyelv fejlődésére óriási
- ◆ sokáig csak ennek a fordításnak a javított változatai
- ◆ új bibliafordítás csak a XX. században
- ◆ bibliafordító bizottság (raamatunsuomennoskomitea), 1638 (csak négy év!)
- ◆ elnök: Eskil Petraeus, a turkui gimnázium(lukio) teológiai tanára, 1640-től a turkui akadémia professzora + három tag (kettő délnyugati nyj) + titkár (délnyugati nyj)

A Biblia helyesírása

Sokkal kiforrottabb, mint Agricoláé

- ◆ **k** hang = k betű palatális mgh előtt
= c betű palatális mgh előtt

◆ **kk** = ck

◆ **ks** = x

De:

- ◆ **nk** = ng (hasonlóan még: nd, ld, mb)

Helyesírás

- ◆ A **ð** hang jelölésére: **d** (Agr: d és dh)
- ◆ A **γ** hang jelölésére: **g** (*lugun, algusta*)
A **γ** helyett amúgy is inkább a v, j, Ø
- ◆ A **ts** hangkapcs jelölésére: **dz** (= θ és θθ)
(*cudzui, ansaidze*)
- ◆ Az **uo** diftongus jelölésére: **uo** (*nuoren*)
- ◆ Az **yö** diftongus jelölésére: **yö** (*syö*)
- ◆ Az **e** és **ä** már megkülönböztetődik

Helyesírás

Gyengeség:

A magánhangzók jelölése nem következetes (ez a délnyugati nyj sajátossága miatt: az első szótagi hosszú mgh-k megrövidülnek)

pitä = pitää, *ilmoitetan* = ilmoitetaan

De az illativust jelölik: *cuumaan*

Hangtan

- ◆ Px: már inkább az erős fok
(*hänen oikeudens*)
- ◆ A **h** már olyan mint ma
- ◆ A loppuheitto még jelentkezik, de nem mindenütt

Alaktan

- ◆ Partitivus **-tA**:
hedelmätä
- ◆ Inessivus **-sA**:
josacusa maasa, hywäs turwas
- ◆ Abessivus **-tA**:
ilman pelgota, syömätä
- ◆ VxPI1,2 **mme ~ mma, tte ~ tta**:
me näemme ~ me olemma
te ymmärrätte ~ te syötte
- ◆ InImp, Cond PI 3: -t:
he söit, he olisit
- ◆ PersPron Acc: *minun* (Agr. *meidät*)

Mondattan

- ◆ *se, yksi* névelöként sokkal ritkább, mint Agricolánál
- ◆ Agricola idegenszerű névutóit kihagyták
- ◆ a futurumot szinte megszüntették
- ◆ *kuin, kun, koska, ehkä* használata

Szókincs

Nyelvi purizmus

cél: mindenki számára érthető finn nyelven írni
Agr. *forbannata* > *kirota*
konsti > *taito*
planttu > *vesa*
stooli > *istuin*

Igekötös igék (Rapola: 90% kikerült)
hyvästisiunata > *siunata, kiittää*
lähestulla > *lähestyä*
poiskadota > *loppua*
uloskäydä > *käydä ulos*
ylöspittää > *tukea*

Coco Pyhä Raamattu, Suomexi

Biblian Luukkaan evankeliumia

Toisen luvun alun kirjoitusasu:

Niinä päiwinä käwi yxi käsky Keisarilda Augustuxelda / että caicki mailma piti werollisexi laskettaman. Ja tämä weron laskemus oli ensimmäinen / joca tapahtui silloin coska Kyrenius oli Maanherra Syria. Ja cukin meni kaupungihins andaman idziäns arwatta. Nijn myös Joseph Galileast / Nazarethin Kaupungist ylösmeni Judean / Dawidin Kaupungijn / joca cudzutan Bethlehem: Sillä hän oli Dawidin huonest ja sugust / andaman idzens arwatta / Marian hänen kihlatun emändäns cansa / joca rascas oli. Nijn tapahtui heidän siellä ollesans / että synnyttämisen päiwät tuli täytetyxi. Ja hän synnytti Pojan hänen esicoisens / ja capaloidzi hänen / ja pani seimeen / ettei heille ollut sia majas.